

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Հարցեր քաղաքային ընտրութիւնների առիթով:—Ընտրողական սկզբունքներ:—Ազգութիւնների խնդիրը և հասարակաց կարծիքը:—Կուսակցութիւններ:

Քաղաքային ընտրութիւնների համար պատրաստութիւնները, հարձակ կարելի է ասել, գրեթէ բացառապէս կլանեցին Քիֆլիսի բոլոր շրջանների ուշքն ու միտքը: Եւ այդ տենդային դրութիւնը կը շարունակւի մինչ ընտրութիւնների որը, մայիսի 16-ը, աւելի ու աւելի սաստկանալով:

Ինչն էր կազմում արդեօք գլխաւոր զսպանակը այդ ամեն գործունէութեան: Ամենից առաջ ազգութիւնների խնդիրը, երկրորդ կուսակցական գոյները, երրորդ՝ գլխաւոր գործիչ անձնաւորութիւնների փոխադարձ յարաբերութիւնները:

Անցեալ անգամ «Մուրճ»-ը վստահութիւն ունեցաւ պարզ դնել ազգութիւնների խնդիրը և միջոց առաջարկել նորան լուծելու «Մուրճ»-ի առաջարկութեան հիմնական միտքը կազմում էր այս թէ, որպէս զի այլ և այլ ազգեր վիրաւորած չզգան, և որպէս զի հեշտացնեն բուն կուսակցական գաղափարական համախմբումները, պէտք է ձայնաւոր ընտրել ամեն ազգութիւնից այնքան թւով, որքան իւրաքանչիւրին իրաւունք է տալիս նորա բնակիչների շատութիւնը, համեմատած միւս ազգութիւնների հետ:

Եւ եթէ մենք այդ կանոնից թոյլ էինք տալիս բացառութիւններ անել, այս ու այն անձերի համար այդ միայն այն դէպքերում, երբ բոլոր ազգութիւններից կուսակցութիւնների ներկայացուցիչները համաձայն կը լինեն այդպիսի բացառութիւններ թոյլ տալու:

Պրոպորցիական հաշվով ձայնավորներ ընտրելու միտքը իւր հիմքում ունի արդարութեան մի գաղափար, յէպի որը չէր կարելի անտարբեր մնալ: Ահա ինչով պէտք է մեկնել այն, որ մեր արծարծած միտքը քննադատութեան առնւեց մամուլի մէջ, բայց աւելի ևս՝ Թիֆլիսի բոլոր կուսակցական ժողովների մէջ:

Այդ ժողովներից մէկը առանձին հետաքրքրութիւն ներկայացրեց, իբր Թիֆլիսի հայ, վրացի և ռուս ամբողջ մամուլի ներկայացուցիչների ժողով, որի առաջին երկուսը նւիրւած էր այդ արդէն այլուղ դառած խնդրին: Ես իրաւունք չեմ համարում անուններ տալ, իրաւունք չեմ համարում յայտնել թէ ով ինչ կարծիքներ յայտնեց, բայց այսքանը թոյլատրելի եմ համարում հաղորդել, որ առաջին նիստում, բաղկացած 14 հոգուց, յօգուտ պրոպորցիայի էին եօթ հոգի, զանազան խմբագրութիւններից, և դէմ՝ նոյնպէս եօթ հոգի: Իսկ երկրորդ ժողովում, ուր քւէարկութեան մասնակցեցին 21 հոգի, դէմ յայտնեցին 10 հոգի, յօգուտ պրոպորցիայի՝ 11 հոգի: Որպէս զի աւելի պարզւի այլ և այլ շրջանների վերաբերմունքը դէպի խնդիրը, պէտք է աւելացնել, որ սուսաց օրգանների ներկայացուցիչները զրեթէ միահամուռ հակառակ վերաբերմունք ցոյց տւին, մինչդեռ պրոպորցիայի օգտին արտայայտեցին գլխաւորապէս հայ և վրացի մամուլի ներկայացուցիչները: Բայց մտնաւանդ յիշելու է այն, որ մի քանիսը, հակառակ ձայն տալով պրոպորցիայի սկզբունքին, այնուամենայնիւ հարկ են համարում յայտնել, որ պէտք է ցուցակներ կազմելիս՝ աշխատել կարելիին չափ մօտենալ նոյն այդ սկզբունքի նպատակին, այսինքն եթէ ոչ մաթեմատիկական, գէթ մօտաւորապէս պրոպորցիական թւով կանդիդատներ առաջարկել ամեն ազդու թիւններից:

Յոյց տալու համար, թէ ինչպէս շատերը, ձևացնելով իբր թէ մեր պահանջը չեն ընդունում, բայց իրանց ստիպւած են զգում առաջադրած սկզբունքին յարմարել, ես առաջ կը բերեմ, իբր օրինակ, «Արձագանք»-ը: Ընթերցողները իրանք այս բոլորին կը տեսնեն, որ այդ թերթը, հերքելով պրոպորցիայի սկզբունքը, պահանջում է նորան ընդունել:

«Արձազանք»-ը իւր 47-րդ №-ում, առ 25 ապրիլի, «Քաղաքային ընտրութիւնների առիթով» յօդաձուլ քննութեան առնելով հին վարչականների (Ա. Մատինեանի առաջնորդութեամբ) կազմած կանդիդատական ցուցակը, ազգութիւնների խնդրի նկատմամբ հետեւեալն է գրում.

«Ազգութեան խնդրի վերաբերութեամբ, քաղաքային ինքնավարութեան դործում, մենք միանգամայն համամիտ չենք այն անձանց, որոնք պնդում են թէ ապագայ խորհրդի մէջ ամեն մի ազգութեան պատկանող իրաւաստները պէտք է մասիւնատիկական չարաբերութիւններ կապացնեն ալդ ազգութեան քանակութեան հետ»:

Այսպիսով ուրեմն «Արձազանք»-ը հակառակ է սրոպորցիայի կանոնին: Բայց տեսէք այժմ նոյն տողերի շարունակութիւնը.

«Սակայն մի անհերքելի ճշմարտութիւն է որ ալդ սկզբունքի որոշ աստիճանի անտես անելը, մի ալլ, գուցէ աւելի վնասակար ծաւրահեղութիւն կը լինէր»:

Եւ ապա՝

«Քննելով այս տեսակէտից ցուցակը (ուզում է ասել՝ քննելով ցուցակը այս տեսակէտից) մենք չենք կարող չչափոնել մեր զարմանքը, որ վրաց ազգութիւնը... ընդամենը միմիայն եօթն ներկայացուցիչ ունի»:

Հարց՝ ինչու դուք զարմանք էք յայտնում, որ Մատինեանի ցուցակում վրացիք միայն եօթ հոգի են, քանի որ դուք ինքներդ յայտարարում էք թէ սրոպորցիայի կանոնը չէ՛ք ընդունում: Մատինեանը չի ընդունում այդ կանոնը, և այդ պատճառով նորա կուսակցութիւնը վրացիներից միայն եօթ հոգի է նշանակել, և ինչու եօթ հոգի և ոչ աւելի? այն պարզ պատճառով, որ Մատինեանի կուսակցութիւնը վրացիների մէջ եօթ հոգի է տեսել, իրր արժանի ձայնաւոր լինելու, ի հարկէ՝ իւր տեսակէտից: Իսկ դուք զարմանում էք այդ եօթը թւի վրայ և շարունակում էք՝

«Երբեք ենք որ ալս թիւը (եօթ) կարող է կրկնապատկւել և եռապատկւել, և ինքնավարութիւնը դորանից միմիայն և եթ կը շահէր»:

Այսպիսով, ուրեմն, «Արձազանք»-ը թոյլ է տալիս որ վրացիներ լինեն եօթից եռապատիկ աւելի, որ ասել է թէ քսանումէկ: Ես չեմ կարծում թէ «Արձազանք»-ը միմիայն ոճի համար ասում լինի թէ վրացիք կարող են լինել եօթից եռապատիկ աւելի. ես չեմ կարծում թէ «Արձազանք»-ը վստահանար ասելու, թէ վրա-

ցիք թող լինեն դումայում եօթից քառասուտիկ, հնգասուտիկ, եօթնասուտիկ աւելի, այսինքն 28, 35 կամ 49 հոգի: «Արձագանք»-ը կանգ է աւելում եռասուտիկի վրայ, որով նա սահման է դնում վրացիների պահանջներին: Այդ եռասուտիկը մոտաւած խօսք է: «Արձագանք»-ին յայտնի է որ Թիֆլիսում վրացիք կազմում են բոլոր բնակիչների թւի մօտաւորապէս մի քառորդը միայն. ձայնաւորների թիւը լինելով 80,—վրացիները, պրոպորցիայի կանոնով, իրաւացի կերպով կարող են պահանջել մօտաւորապէս 20 ձայնաւոր իրանց ազգութիւնից, այսինքն այնքան, ինչքանի վրայ որ կանգ է առնում նաև «Արձագանք»-ը:

Այդ արդէն նշանակում է ընդունել պրոպորցիայի սկզբունքը: Եթէ այդ ընդունելութիւնը կատարւում է «Արձագանք»-ի կողմից պատէպատ ընկնելով, դրանով ոչինչ չի փոխւում, այլ միայն ապացուցւում է որ կան մարդիկ, որոնք ցոյց տւած ձանապարհով դնալու ժամանակ էլ պահանջ են զգում գլուխները պատերին խփելու:

«Տարագ»-ի քննադատը քննութեան առնելով մեր անցեալ № 3-ում տպած յօդածը քաղաքային ընտրութիւնների մասին, յայտնում է թէ նա չի ընդունում մեր առաջարկութեան գլխաւոր հիմունքները, և վերջ ի վերջոյ գալիս է այն եզրակացութեան, թէ մեր առաջարկած ձևը պէտք է ընդունել:

Նա, որ ամբողջ սիւնեակներ է նւիրում ապացուցանելու համար, թէ Թիֆլիսում ազգային խնդիր չը կայ քաղաքային ընտրութիւնների գործում, նա, որ հիմունքներ է բերում ցոյց տալու համար թէ ձայնաւորների թւի մէջ այլ և այլ ազգերի համար չը պէտք է պրոպորցիական յարաբերութիւն լինի, մեր նոյն այդ կրիտիկոսը հետեւեալ տողերով է վերջացնում իւր այդ քննութիւնը՝

«Այն է թէ արդէն անկարելի է խօսու տալ ազգութեան գիւրազաց ինստիտուից, անկարելի է առ ալժամ հասնել լիապէս առանց ազգութեան խտրութեան ցանկալի գործունէութեանը քաղաքային գործերի մէջ, թող ալ ազգութեան խնդիրը մէջ գալ միայն ամեն մի՝ ռամկական կամ պահպանողական կուսակցութեան շրջանում, իբրև շատ կողմնակի մի գործօն-ֆակտոր. և թող ալ արդէն ամեն մի ամբողջացած կուսակցութիւն դասաւորէ իր ընտրելիներէ թիւը համեմատ ազգաբնակչութեանց տոկոսներով»:

Ահա ինչին են ասել՝ էլի էն զելենկիկո...

Վիճել, վիճել, չընդունել ազգութիւնների հաշտութեան հիմունքը և վերջը գալ ու խորհուրդ տալ որ ամեն մի կուսակցութիւն իւր ընտրելիների թւի մէջ մտցնի այլ և այլ ազգութիւններ, նոցա համեմատական մեծութեան չափով, — ահա թէ ինչին են ասում «մտքերի մ թ ու թ իւն», հակասութիւն և յամենայն դէպս անյաջորդականութիւն:

Բայց, ի դէպ, այդ ինչ ե թ է է որ մտել է վերը առաջ բերած նախադասութեան մէջ: Ինչպէս թէ՛ «ն թ է արդէն անկարելի է խոյս տալ ազգութեան զիւրազգաց ինստինկտից», կամ «ե թ է անկարելի է առ այժմ հասնել լիապէս առանց ազգութեան խորութեան...» և այլն: Ումն էք թողնում լուծել այդ ե թ է-ները, հարցնում ենք «Տարազ»-ի քննադատին: Հարցը ուղղակի ենք դնում՝ կամ կայ ազգութիւնների խնդիր և կամ չը կայ. մեր ամբողջ յօդածը հիմնւած է այն զիտողութեան վերայ, որ հայերն ու վրացիք առանձին-առանձին աշխատում են իրանցից կարելիին չափ շատ ներկայացուցիչներ ունենալ քաղաքացին դումայում, և գտել ենք, որ ազգային ներկայացուցչութեան այդ խնդիրը մինչ այժմ մթնացրել է և այժմ էլ մթնացնում է բոլոր ուրիշ խնդիրները: Ահա ինչու մենք խորհուրդ էինք տալիս վերացնել այդ խնդիրը մէջ տեղից, բայց ոչ թէ ուրանալով նորա գոյութիւնը, այլ արդարութեան վերայ հիմնւած մի սկզբունքի հետեւելով, այն է որ Թիֆլիսի զլխաւոր ազգութիւնները «մտաւորապէս ճիշդ համեմատական տոկոսներով ներկայացուցիչներ ունենան քաղաքացին խորհրդարանում, առաջարկութիւն, որին Իուք ինքներդ յարում էք, որքան էլ աշխատէք այլ և այլ ե թ է-ներով սքողել այդ:

P. S. Այս տողերը գրելուց յետոյ իմ միտս եկաւ որ «Տարազ»-ում, մի քանի ժամանակ առաջ, տպւած էր մի յօդած քաղաքացին ընտրութիւնների մասին: Եւ ես ահագին զանազանութիւն գտայ այժմեան դրւածքի և այն առաջին յօդածի մոքի և ուղղութեան մէջ:

Նոյն այն առաջին յօդածում պ. Լիսիցեանը վկայում է ազգութիւնների կռիւ գոյութիւնը, այն էլ շատ որոշ խօսքերով: «Եւ այդպիսով, ասում էր պ. Լիսիցեանը, քաղաք. խորհրդի և կից

հիմնարկութիւնների մէջ գաղտնի, սակայն և շատ անգամ բացարձակ կերպով բոյն էր դրել անհամակրելի կռիւ երկու ազգութիւնների մէջ ի ֆնաս քաղաքի անմիջական շահերիւ:

Այս տարի ականջ դնելով մեր շուրջը լսող խօսակցութիւններին, նկատել ենք որ այդ օրինակ յակումները օրէցօր աճում են և պէտք է մեծ դեր խաղան ապագայ ընտրութիւններին, խճճելով առանց այն էլ բարդ հանգամանքները:

Բայց երբ որ Վուրճա-ը հաշտութեան մի միջոց է առաջարկում դրացի ազգերի համար, մի միջոց, որին, ինչպէս վերը ցոյց տւինք, յարում է և ինքը ճարագա-ը, նոյն այդ ճարագա-ը, հակառակ ամեն տրամաբանութեան, այդ համարում է՝ ազգութիւնների թշնամութեան սկզբունքը...

Մի նկատողութիւն ևս Մենք առաջարկել էինք, որ այլ և այլ կուսակցութիւնների ներկայացուցիչներին բաղկացած մի մասնաժողով որոշի, ստատիստիկական վերջնագոյն տեղեկութիւնների հիման վրայ, ազգութիւնների պրոպորցիական մեծութիւնը Թիֆլիսում: Բացի այդ, մենք ասել էինք որ նոյն այդ մասնաժողովը մասնաձեռն լինի այն նախկին գործիչների վրայ, որոնց վերընտրելը անպայման օգտակար կը համարի, որպէս զի բոլոր կուսակցական ցուցակներում նոքա լինեն: Մենք ասել էինք որ այդ սակաւթիւ անձերը կարող են դուրս լինել պրոպորցիայի հաշուից: Այժմ ճարագա-ը կարծում է թէ դորանով մենք խտրում ենք մեր իսկ առաջարկած պրոպորցիայի սկզբունքը: Դորան պատասխանելը դժւարին չէ: Մենք չենք պարտաւորացնում մասնաժողովին անպատճառ նշանակել որոշ թւով թեկնածուներ պրոպորցիայից դուրս ինչ թւով էլ որ լինի, ուրեմն այս դէպքում մեր սխտեմով պրոպորցիան կարող է և կատարեալ լինել: Այդ մէկը Երկրորդ, որ մասնաժողովից միաձայն իբր գովելի ձայնաւորներ ձանաչածները կարող են լինել հայերից, վրացիներից և ռուսներից պրոպորցիական թւով: Ուրեմն նաև այս դէպքում պրոպորցիան կը լինի կատարեալ: Երրորդ, և ամենագլխաւորը սա է. եթէ բոլոր կուսակցութիւնների ներկայացուցիչները միաձայն ընդունեն մի քանի անուններ իբր անպայման ընտրելի ամեն պրոպորցիայից

դուրս, այն ժամանակ էլ ինչու՞մ կարող է որ և է վէճ կայանալ? Եթէ բոլոր կուսակցութիւնները համաձայն են մի քանի անձերի համար պրոպորցիայի կանոնից բացառութիւն անել, էլ ով կարող է պահանջել, որ մատեմատիկական պրոպորցիայի ճշդութիւնը պահպանւած լինի: Զէ որ պրոպորցիայի կանոնը, որ մենք առաջարկել ենք, միմիայն նրա համար է, որ ազգութիւնների վէճ չը լինի. ուրեմն երբ հէնց բոլոր ազգութիւնների կուսակցութիւնները ամենեւին չեն վիճում մի քանի ընտրելագոյնների համար, էլ ինչու՞մ կարող է կայանալ որ և է հակասութիւն:

Միմիայն միտք պարզելու համար ես ընդունել էի թէ ընտրելագոյնների թիւը թող լինի 20 հոգի: Բայց չէ՞ թէ այդ թիւը միայն միտք պարզելու համար էի վերցրել, և քանի որ «անվիճելի» լաւ ձայնաւորների թիւը որոշելը մեր սխտեմով կենտրոնական ջանձնաժողովին էր թողած, չէ որ այդ ջանձնաժողովի համար «անվիճելիների» թիւը կարող է հաւասար լինել կամ զերօի, կամ մէկի, կամ երեքի, հինգի և այլն, նայած թէ որքան հոգու անունների համար բոլոր կուսակցութիւնները թոյլ կը տան բացառութիւն անել ընդհանուր կանոնից: Իսկ որտեղ ամենքը համաձայն կը լինեն, այնտեղ հակասութիւնների մէջ բռնելու համար յոյս ունիմ որ ոչ ոք հարկ չէր համարիլ դիմել քննադատների օգնութեանը:

Տեսնենք այժմ թէ քաղաքացին ընտրութիւնների համար ինչ կուսակցութիւններ է արտադրել Թիֆլիսի մթնոլորտը:

Կուսակցութիւնների թիւը կարելի է որոշել մեծ ժողովների թւով: Արդ, այդպիսիներ ինձ յայտնի են հետեւեալները. 1) Հին վարչականների կուսակցութիւն, իւր նիստերով «Դեպքովայա նոմերա» հիւրանոցում. 2) Վրացական-ճաւճաւաճեան կուսակցութիւն. 3) Վրացական-Մալաբէլեան կուսակցութիւն. 4) Հայ երիտասարդական կուսակցութիւն. 5) Ժողովներ՝ մամուլի ներկայացուցիչների «Կաւկազ» հիւրանոցում:

Հին վարչականների ժողովները համարւում են կարևորագոյնը բոլորից, իբր մի կուսակցութիւն, որը ամենից շատ ձայներ ունե-

ցող է կարծւում: Ինչ կուսակցութիւն է դա. ինչով է նա ղեկավարւում: Ես նւիրւած չեմ՝ այդ հարցերի ուսումնասիրութեանը, հետեւապէս դա՝ այդ ժողովների ղեկավարների գաղտնիքն է: Բայց նորա բնաւորութիւնը բաւականին կը պարզւի, եթէ ասելու լինենք, որ այդ կուսակցութիւնը չունի իւր մոքերի թարգման որ և է օրգան: Գուցէ այդ նրանից է, որ այդպիսի մի կուսակցութիւն չի էլ կարող անկախ թերթերի մէջ իւր օրգանը գտնել, եթէ ենթադրենք, որ ամեն մի թերթ պէտք է ներկայացնի որ և է գաղափարի գէթ մի մասնիկ: Այդ կուսակցութիւնը կազմւում է գլխաւորապէս պլուտոկրատիայից կամ նորա հետ մեծ կապ պահպանողներից: Նա նայում է իւր անդամների վրայ, ինչպէս որոշ քանակութեամբ ձայն ունեցողների վրայ ցենզի տէր ժողովրդի, բայց գլխաւորապէս վաճառական դասակարգի մէջ: Այդ կուսակցութիւնը նայում է դումայի վրայ մասամբ կապալառուների տեսակէտից մասամբ պատրիկների տեսակէտից: Մի անթափանցելի պարսպով նա իրան ապահովել է թարմ ոչութիւն հոսանքից. թարմ ասելով ես չեմ հասկանում նոր դէմքեր, որովհետեւ մի նոր դէմք կարող է հնի հետ ամեն տեսակ կապերով կապւած լինել. բայց ես խօսում եմ նոր հոսանք ներկայացնող տարրերի մասին, որոնք կարող կը լինեն որ և է գաղափար մոցնել դումայի գործերում, այլ վերաբերմունք ցոյց տալ դէպի ժողովրդական շահերը, սերունդներ, վերջապէս, որոնք կարօտ են գործնականապէս ծանօթանալու քաղաքային գործառնութիւնների հետ և գործնականապէս կապւել այն տեղի հետ, որի մթնոլորտում նոքա ապրում են:

Պէտք է խոստովանած, որ հայ մեծամասնութիւնը միշտ ապատիւ է ներշնչել հայի երիտասարդ ինտելիգենցիային: Եւ հէնց այդ տեսակէտից մի ընդհանուր վաստակ պէտք է համարել այն հանդամանքը, որ 1891 թւականին վրացի ինտելիգենցիային յաջողւեց որոշ չափով յաղթանակ տանել այն ժամանակւայ ընտրութիւններին և մի ընդդիմադիր կուսակցութիւն կազմել դումայում: Եւ ես յուսով եմ, որ այս անգամ այդ վաստակը կը պատկանի արդէն հայ երիտասարդ ինտելիգենցիային, որին հիմնաւորապէս արհամարել են հին դումաների հայ մեծամասնութիւնները:

Քաղաքային ընտրութիւնների առիթով ժողովներում փոխանակած կարծիքներից ես գտնում եմ առանձին բացատրութեան արժանին այն, որ վերաբերում է անւանացուցակ կազմելուն ըստ ուղղութիւնների Գործիչների մի բաւականին խոշոր մասը ոչ ուղում է լսել ուղղութիւնների մասին, ոչ էլ ուղում է հասկանալ նոցա էութիւնը: Պէտք է ընտրել մարդիկ որ ունենան այս ու այն յատկութիւնները, ասում են նոքա: Պէտք է ընտրել ձայնաւորներ ըստ իրանց մասնագիտութեան, ասում են միւսները. օրինակ՝ այսօր քանի վաճառական, այսօր քանի բժիշկ, այսօր քանի՝ իրաւաբան, այսօր քանի՝ ինժիներ — ճարտարապետ և այլն: Բայց երբ դուք այդ բոլորի դիմաց դնում էք այս պահանջը, որ ընտրւածները իրանց մեծամասնութեամբ ունենան որ և է որոշ գոյն, որոշ ուղղութիւն, նոքա պատասխանում են թէ մենք քաղաքական կեանք չունենք, որ ունենանք նաև որոշ կուսակցութիւններ:

Գալով քաղաքային ընտրութիւններին, ես գտնում եմ թիւրիմացութիւնների վրայ հիմնւած համախմբումներ: Եւ այդ կողմից դեռ էլի թոյլատրելի եմ համարում «Դուրսցույցա նոմերների ժողովները, քան «Կաւկազ» հիւրանոցում գումարւող խմբագրութիւնների ժողովները: Այնտեղ թիւրիմացութիւնը ոչ թէ ժողովների մասնակցողների իրար մէջն է, այլ այդ ժողովի կազմի, և նորան հետևող ժողովրդի մէջ: Իսկ խմբագրութիւնների ժողովում թիւրիմացութիւնները հէնց նորան մասնակցողների իրար մէջն են: «Մուրճ»-ի ընթերցողներին պարտականութիւն եմ զգում ասել թէ այդ ինչ խմբագրութիւնների ժողով է, որի մասին ես չիշտոակութիւն արի և որի, իբր ուրախալի երևոյթի մասին, լրագիրները իւր ժամանակին հազորդեցին:

Ապրիլի 15-ին, համաձայնութեամբ մի քանի խմբագրութիւնների, Թիֆլիսի ամբողջ մամուլի ներկայացուցիչները հրաւիրւած էին Կաւկազ հիւրանոցը, խորհրդակցելու համար թէ մամուլը ինչ դիրք պէտք է բռնի առաջիկայ ընտրութիւնների դիմաց: Մամուլի ներկայացուցիչների մի մասը, և սկզբում մեծագոյն մասը, այն տենդենցիան էր ցոյց տալիս, թէ մամուլը պէտք է ներգործական դիրք բռնէ գործի մէջ և իւր մշակած անւանացուցակը ներկայացնէ ընտրողներին: «Մուրճ»-ի ներկայացուցիչը չհամաձայնեց այդ

բանին, յայտարարելով որ մի այդպիսի ժողով կարող է օգտակար լինել միայն այն դէպքում, եթէ նա սահմանափակի իւր զործը մտքեր փոխանակելով ընտրողական զործի ընդհանուր սկզբունքների մասին, բայց ոչ թէ իւր ձեռքն առնելով անւանացուցակ կազմելը, քանի որ մամուլի այլ և այլ օրգանները միեւնոյն ուղղութեան չեն պատկանում։ Եւ իրօք ժողովը իւր երկու նիստերում մնաց ընդհանուր մտքերի փոխանակութեան շրջանում, թէև մեծամասնութեան ցանկութեամբ ամեն մի հարցի մասին լինում էր քւէարկութիւն, որի հետևանքը արձանագրւում էր իբր Վճիռ» (ПОСТАНОВЛЕНИЕ)։ Պարզ է, որ մտքերի փոխանակութեան դէպքում մեծամասնութեան կարծիքները Վճիռներ» անւանելը մի հակասութիւն էր ժողովի նպատակին։ Վճիռ անւանելը այն ժամանակ միտք կուներնար, եթէ ամենքը համաձայնէին վճռից չլնելու։ Բայց ինչպէս կարող է մամուլի մի օրգան, թողած իւր սեփական կարծիքները՝ դնալ մեծամասնութեան կամքով և ընդունել մի անւանացուցակ, որը կազմւած պիտի լինէր այդ օրգանի կողմից անընդունելի սկզբունքների համաձայն։

Եւ ահա, երրորդ նիստում, ինչպէս և սպասելի էր, ժողովը անցնում է արդէն կանդիդատների անւանացուցակ կազմելուն, հակառակ ցանկութեան մի քանի հայ օրգանների ներկայացուցիչների։ Այդ պատճառով չորրորդ նիստից սկսած ժողովից իսպառ յետ կանգնեց մամուլի ներկայացուցիչների մի մասը, այն է՝ Մուրճ, Տարադ, Մշակ և վրացական Վլալի» թերթերը, իբր ոչ մասնակից կանդիդատների այն անւանացուցակ կազմելուն, որ ներկայացնւելու կը լինի չիշեալ ժողովից։

Լ Ո Ւ Ս Ի Ն Ի :